

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΙΟΥΝΙΟΣ

1938

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α. Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»
42 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — 42
ΑΘΗΝΑΙ

Ε.Σ.Δ. ΠΡΕ. Κ.Τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Η «ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΘΕΣΕΩΣ», *

Όσο βαθιά κι' αν ἐγνώρισε ή αγάπησε έναν ποιητή ή ένα ποίημα, ο άνθρωπος, που είναι κι' ο ίδιος μοιρασμένος για τραγουδιστής, — σημαντικός ή τυχαίος, σοφός ή απλοϊκός, αδιάφορο, — χωρίς άλλο είναι συνήθως ο πιο ακατάλληλος για ν' αναλύση συστηματικά είτε εκείνον είτε τό έργο του. Μπορεί νά τήν έζησε και νά τήν άφομοιώσει, τήν καλλιτεχνική σύλληψη, όπως ίσως κανένας ειδικός λογοτέχνης δέ θά μπορούσε, μά ή ανάλυσή της είναι έργο όλότελα ξένο από τις ικανότητες μιās φύσεως αποκλειστικά ποιητικής. Είναι ή περίπτωση μου, και κάθε ανθρώπου, που με τόν πεζό λόγο τό πολύ - πολύ που θά μπορούσε νά δώση θάταν ένας ύμνος ή ένας λίβελλος. Τό σύστημα και ή ανώτερη επιστημονική λεπτότητα του ύφους δέν μπορεί παρά νά του είναι, κατά κανόνα, ξένα.

Παρ' όλη τή βαθύτητα γνωστή μου αυτή μοίρα, ένα κέντρισμα επίμονο, και παράλληλη παράκληση του περιοδικού που με φιλοξενεί, μ' έκαμε νά ξεθαρρέψω και νά δώσω, κοντά από τή μετάφραση του «Κορακιού», — που θάπρεπε από μόνη της νά τά λέη όλα, — μιā κάποια έρασιτεχνική και πρόχειρη ανάλυση δική μου, για τους φίλους και γενικά για όσους με αγάπη θά θελήσουν ανάμεσα από με νά επικοινωνήνουν με τό λυρικό θαύμα που ένσαρκώνει τό «Κοράκι» του Edgar Poe.

* * *

Παραπάνω από γνωστή είναι σ' όλους μας ή περίφημη «έξομολόγηση» του Ποιητή για τή γένεση του «Κορακιού»: «Τό έργο μου αυτό, μάς λέει στη «Φιλοσοφία της Συνθέσεως», — στο άρθρο του που ξάφνισε και θαυμαστές κι' έχθρους του, — δουλεύτηκε ως τό τέλος του με τήν ακρίβεια και τήν αυστηρή λογική ένός μαθηματικού προβλήματος.» Προσχεδιασμένο, δηλαδή, ως τήν τελευταία του λέξη, — μιā τεχνητή κεντρική ιδέα, — με συστηματικά μελετημένη τήν τελική έντύπωση, τό μέτρο, τή φόρμα γενικά, τό μαγικό effet της μονότονης επανάληψης της ίδιας φράσης στο κλείσιμο κάθε στροφής, και, τό πιο παράδοξο, ένα

(*) Σάν εισαγωγικό σημείωμα στο «Κοράκι» του Edgar Poe.

τραγούδι άρχινισμένο από τό τέλος: από ένα φινάλε, που άφοū με ψυχρή λογική κατορθώθηκε νά βρεθή και νά είναι μοναδικό, καταπληχτικό, δέν έμενε παρά νά τοποθετηθή στη θέση του, δηλαδή στα θεμέλια του «μαθηματικού» οικοδομήματος, κι' από κει πιά νά παραγεμιστῆ τό χτίσμα και όσο πιο τεχνικά ν' αποσκεπαστῆ και του θεμέλιου αυτού ή ψυχρή προέλευση και ή φιαχτή ούσία της υπόλοιπης δομής...

Είναι όμως έξίσου γνωστό, πώς κανένας, κι' ο άφελέστερος από τους ανθρώπους, που με αγάπη διαβάσανε στη ζωή τους έστω και λίγη άγνή ποίηση, δέν πιστεψε ούτε για μιā στιγμή τό πνευματώδες, σατανικό, τό μεγαλοφυές, αν θέλετε, άστείο, που ο άταίριαστος λυρικός σε μιā — ποιός ξέρει ποιās άφορμής — στιγμή του πέταξε στους άχαρακτήριστους άμερικανούς κριτικούς του της εποχής εκείνης με τή «Φιλοσοφία της Συνθέσεως». Και πριν ακόμα κι' ο ίδιος όμολογήση, στη γνωστή πιά κουβέντα του με τήν Κυρία Susan Achard Wards, ότι άπορεί πώς πιστεύτηκαν εκείνα του τά λόγια (δτι τάχα ένα τέτοιο τραγούδι έστήθηκε με τήν ψυχρή λογική του κατασκευαστῆ), όλοι, φαντάζομαι, οί έστω και λιγοστοί, τήν εποχήν εκείνη, φωτεινοί αναγνώστες του, θά χαρακτήρισαν τήν περίφημη «έξομολόγηση» για τή γένεση του «Κορακιού» σά μιā πνευματώδη φάρσα που έστησε στους άδιόρθωτους κριτικούς, που πιστεύουν ότι μπορούν πάντα ν' ανατάμουν επιστημονικά και τόν πιο ασύλληπτο λυρικό παλμό, σά νάχανε νά κάνουν με τους άρμους των ποδαριών ένός βατράχου.

Δέν είναι όμως ούτε κι' αυτό. Τή «Φιλοσοφία της Συνθέσεως» θά ήταν πολύ απλοϊκό νά τή θεωρήσουμε μονάχα μιā φάρσα, που άπευθύνονταν στους άφελείς ή στενοκέφαλους κριτικούς, που όσο πιο μέγας είναι ο τεχνίτης που αποφασίζουν ν' αναλύσουν, τόσο λιγώτερο κατορθώνουν νά τόν νοιώσουν, — και καταντάει πάντα από ένα υπέρροχο πλάσμα, που ήταν τό αντικείμενο της κριτικής τους, νά μάς δείχνουν στο τέλος ένα τεχνητό κι' από δεύτερη πάστα καμωμένο σκελετό. Γιατί ή «Φιλοσοφία της Συνθέσεως» είναι αυτή καθ' έαυτή ένα ξεχωριστό πνευματικό δημιούργημα,

πού ἂν δὲν ἦταν γραμμένο ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ποιητὴ γιὰ τὸ δικό του ἔργο, κι' ἂν μάλιστα δὲν ἐμφανιζότανε σὰν ἀποκλειστικὴ ἀνάλυση τοῦ ἔργου αὐτοῦ, θ' ἀποτελοῦσε — ὅπως καὶ παρ' ὄλ' αὐτὰ εἶναι — μιὰν ἀνεκτίμητη συμβολὴ στὴ μελέτη τῆς ποιητικῆς τέχνης κι' ἕνα ὑπόδειγμα ἀναλύσεως ἰδανικό.

* * *

Μὰ τὸ «Κοράκι», εὐτυχῶς, δὲν ἔχει καμμιά σχέση μ' ὄλ' αὐτὰ, οὔτε μ' ὅ,τι μπορεῖ νὰ φαντάστηκαν ὅσοι πῆραν κατὰ γράμμα τὴ «Φιλοσοφία τῆς συνθέσεως», οὔτε μ' ὅσα γράφουν χρόνια τώρα καὶ οἱ καλύτεροί τους ἀκόμα, πού μὲ ἄλλες, πιὸ σιμὲς στὴ λυρικήν ἀνάσα κριτικὲς μεθόδους, ἢ πιὸ λυτρωμένα ἐπιστημονικὲς, ζήτησαν νὰ δώσουν μιὰ συστηματικὴν ἀνάλυση τοῦ κομματιοῦ αὐτοῦ μεμονωμένου, ἀποχωρισμένου ἀπὸ τὸν ποιητὴ καὶ τὸ ἄλλο του ἔργο, σὰ νᾶταν ὄρφανό, σὰ νὰ μὴν ἔβγαινε ἀπὸ ζωντανόν ὄργανισμό, — καταστάλαγμα τῶν πιὸ συγκινητικῶν ἀνθρώπινων παλμῶν, — καὶ σὰ νὰ ἦταν δυνατό ν' ἀποσκεπαστῇ ἢ πραγματικῇ του προέλευση, ἐπειδὴ ἔτσι θᾶταν πιὸ βολικό σ' ὄσους δὲ θὰ εἶχαν τὴν ἱκανότητα νὰ παρασταθοῦν σὲ μιὰ τέτοια βαθύπνοη γέννα, κι' ἀντλοῦνε ἐπιχειρήματα ἀπὸ τὸ ἄρθρο ἐκεῖνο.

Ἡ πραγματικὴ φιλοσοφία τῆς συνθέσεως τοῦ κορυφαίου αὐτοῦ λυρικοῦ ποιήματος, ἢ καλύτερα ἢ πνευματικὴ του *ιστορικὴ προέλευση* ἔχει τίς ρίζες τῆς στὴ χαροκαμένη, ἀραχνή ψυχὴ τοῦ ποιητῆ, μιὰ ψυχὴν ἐξαῦλωμένη, πού ἂν δὲ συντρίφτηκε ὀλότιστα ὡς τὴν ἡμέρα πού ἔσβυσε, εἶναι ἀκριβῶς γιατί στάθηκε πάντα πλέρια ξένη ἀπὸ τὴν ὕλη. Ἄς μὴ νομιστῇ ὅμως πῶς ἀποδίδονται, σχεδὸν ἀποκλειστικά, τὴ γένεση τοῦ «Κορακιοῦ» στὴν ψυχικὴν ἔξαρση τοῦ μεγάλου γεννήτορά του, παραβλέπουμε, οὔτε γιὰ μιὰ στιγμή, τὴν ἀπαραίτητη συνέργεια ἑνὸς ἐκλεπτυσμένου μυαλοῦ, πού δίχως αὐτὸ ἄλλωστε κανένα ἀξιόλογο γέννημα τέχνης δὲν μπορεῖ νὰ στηθῇ. Ἰδιαίτερα μάλιστα στὸ ἔργο τοῦ Edgar Poe, δὲ θὰ συγχωροῦνταν ν' ἀγνοηθῇ ἡ ρωμαλέα συνδρομὴ τοῦ διανοητικοῦ στοιχείου, γιατί, ἂν ξεχωρίσουμε τὴν καθαρὰ ποιητικὴ του παραγωγή, πού εἶναι — ὅπως κι' ἀρμόζει στὸ ὕψος τῆς — λυτρωμένη ἀπὸ κάθε φανερὴν ὕλικὴν συνέργεια, τόσο οἱ ἱστορίες του, ὅσο καὶ οἱ ὁμιλίες καὶ τὰ κριτικά του ἄρθρα, ἂν μεθᾶνε τὸν ἀναγνώστη μὲ τὴν καλλιτεχνικὴ τους ἀρτιότητα καὶ τὴν ἀσύλληπτη ἔξαρσή τους, παράλληλα κι' ἐξίσου καταπλήσσουν μὲ τὴν ἀβυθόμετρη πνευματικὴ τους διεξόδου. «Ὅσο ὠρισμένοι, συγγραφεῖς — γράφει κάπως σχετικὰ ὁ Ch. Baudelaire — προσποιοῦνται μιὰν ἀπόλυτην ἀφέλεια, ἀποβλέποντας στὸ ἀριστούργημα

ΑΠΟ ΤΗΝ Α΄ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΝ ΕΚΘΕΣΙΝ

ΝΙΚΟΛΑΣ

ΑΝΑΓΛΥΦΟ (Χαλκός)

μὲ τὰ μάτια κλειστά, γιόματα ἐμπιστοσύνη μέσ' στὸ χάος, καὶ καρτεροῦνε τὰ πλανώμενα στὸ ταβάνι γράμματα νὰ πέσουν σὲ ποιήματα κάτω στὸ πάτωμα, τόσο ὁ Edgar Poe — ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ ἐμπνευσμένους ἀνθρώπους πού γνώρισα ποτὲ — βάλθηκε ν' ἀποσκεπάσῃ τὸ αὐθόρμητο, ἐξαίροντας τὸν ψυχραῖμο διαλογισμό.»

* * *

Ἔτσι λοιπὸν ἡ σύνθεση τοῦ «Κορακιοῦ» εἶναι ἡ περίτεχνη, μεγαλοφυῆς, μὰ ἀπόλυτα αὐθόρμητη λυρική ἀλυσσίδα, πού χάρισε καὶ θὰ χαρίζῃ στοὺς αἰῶνες ἀνάγλυφον τὴ φλογερὴ ἀγωνία μιᾶς ὑπέροχης ψυχῆς, φωλιασμένης σ' ἕνα πικρὰ κατατρεγμένο ἀπὸ τὴ μοῖρα ἀνθρώπινο κορμί :

Ὁ ἐφιάλτης πού δούλευε ἀπὸ μέσα, ἐντελῶς ἀπὸ μέσα καὶ στὰ κατάβαθα τῆς ψυχῆς τοῦ ποιητῆ, ἀπ' τὸν καιρὸν ἀκόμα — καθὼς τῶπε κάποτε κι' ὁ ἴδιος — πού ἦτανε στὴν Ἀγγλία κλεισμένος στὸ σχολειό, τὸ σαράκι πού σ' ὄλη του τὴ ζωὴ ἔβρισκε πάντα νὰ τρέφεται ἀπὸ τίς πιὸ τρυφερὲς ρίζες τῆς εὐαισθησίας του, μὰ κι' αὐτὸ πού ἦταν ἡ βαθύτερή του μοῖρα, ἡ οὐσία ἢ ἴδια τοῦ ἀταίριαστου λυρικοῦ του βαρυαναασασμοῦ: αὐτὸ εἶναι τὸ «Κοράκι».

Χωρὶς νὰ ἔχη οὔτε τὴ μορφή, ἐσωτερι-

κώτερα τουλάχιστον κυτταγμένο, οὔτε τὴν πρόθεση ἐνὸς συμβόλου, τὸ « Κοράκι », ἐπειδὴ ἀκριβῶς εἶναι ἡ συνισταμένη ἀκέρια τῆς βαθύτερης μοίρας τοῦ ποιητῆ, φτάνει νὰ γίνεται ἓνα ἀπέραντο σύμβολο — περιεκτικὸ καὶ μαζί ἀπέραντο — καὶ ἴσο μετὰ τὴν παγκόσμια κι' ἀφθαρτὴ λυρική ἀνάσα τοῦ Edgar Poe. Φτάνει νὰ γίνεται τὸ ἰδανικὸ σύμβολο, ποῦ φυσικὰ γι' αὐτὸ στέκει στὴν ἄλλη ἄκρη ἀπ' τὰ σοφὰ ζυγιασμένα, ποικιλόχρωμα λουλούδια τοῦ προγραμματικῦ φραντσέζικου συμβολισμοῦ τῆς ἴδιας πάνω-κάτω ἐποχῆς.

Ὅπως ἡ « Χλόη » — τοῦ ἄλλου πόλου τῆς ἀμερικάνικης λύρας — τοῦ Walt Whitman, ποῦ ἄσχετα ἀπὸ κάθε πρόθεσή του, φύτευσε καὶ φυτρώνει κάθε μέρα καὶ πλουσιώτερα, σὰν τὸ αἰώνιο σύμβολο τοῦ ἀνώτατου ἕλικου στοιχείου, ποῦ εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ἐπειδὴ τὸ μοσκόβολο χῶμα ποῦ τὴν ἔθρεψε ἦταν ἡ ἀθλητικὴ καὶ μαζί ἀνείπωτα τρυφερὴ τοῦ ἀνάσα μέσ' στὸν κόσμον, ἔτσι καὶ τὸ « Κοράκι », ἀπόσταγμα τῆς « πλουτώνιας » ψυχῆς τοῦ Edgar Poe, θὰ στέκει πάντα τὸ ἱριδόφωτο θλιμμένο ἀστέρι κάθε αἰώνιου, μὰ ἀνήλιαγος — μοίρας πικρῆς — ταλέντου.

* * *

Κλείνοντας τὸ ἀπλὸν αὐτὸ σημεῖωμα, θὰ πρεπε ἴσως νὰ ποῦμε δυὸ λόγια σχετικὰ μετὰ τὴν παρακάτω μετάφρασή μας, ποῦ ἐπιτέλους πέφτει πιὸ πολὺ μέσα στὸν κύκλον τὸ δικό μας, σὲ ὅ,τι ἐτάξαμε ἔργο μας καὶ τὸ ἀσκοῦμε μετὰ ψυχὴ καὶ σῶμα : Νὰ μιλήσουμε γιὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀπόδοση τοῦ « Κορακιοῦ », ποῦ καταπιαστήκαμε, γιὰ τὸ λόγο ποῦ μᾶς ὤθησε στὴν προσπάθειαν αὐτῆ, καὶ πιὸ πολὺ νὰ ἐξηγήσουμε γιὰ τὴ δώσαμε τέτοια ποῦ εἶναι.

Ὅπως πρὸ χρόνων, κεντρισμένοι ἀπὸ τὴ βαθειὰ γνωριμία καὶ τὴν ψυχικὴ συνάντησιν μετὰ τὸν πιὸ μεγάλο ἴσως ποιητὴ τοῦ 19^{ου} αἰῶνα, τὸν Walt Whitman, βαλθήκαμε νὰ δώσουμε στὴ γλῶσσα μας τὸ ποιητικὸ του ἔργο — βαρὺ καὶ ἐκτεταμένο — καὶ τὸ μεταφέραμε ἀκέρια (χωρὶς δυστυχῶς νὰ κατορθώσουμε τὴν ἔκδοσιν του, ἔξω ἀπὸ μερικὰ ἀποσπάσματα, ποῦ δώσαμε σὲ περιοδικά, καὶ τὸ πιὸ πολὺ σ' αὐτὴ τὴν ἴδια τὴ « Νέα Ἐστία ») μετὰ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν στοργὴν ποῦ τοῦ ταίριαζε, ἔτσι καὶ σημεῖρα, ποῦ νοιώσαμε βαθιά, πῶς ἡ γνωριμία μας μετὰ τὸν Edgar Poe καὶ ἡ ξάστερη ἐνατένισιν τοῦ ἔργου του ὠρίμασε μέσα μας, ἀποφασίσαμε νὰ δουλέψουμε μετὰ τὴν ἴδια στοργὴν ἀπάνου σ' αὐτὸ, σίγουροι πιά, πῶς δίνοντάς το ἑλληνικά, δὲ θὰ ζημιώναμε οὔτε στάλα ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν τουλάχιστον ἀξία τοῦ ὑπέροχου Λόγου.

Μεταφράσεις τοῦ « Κορακιοῦ » στὰ ἑλληνικά φαίνεται πῶς ἔγιναν ἄπειρες. Εἶδαμε κάποιες . . . Καὶ θὰ ρωτοῦσε ἴσως κανεὶς : Τότε πρὸς τί μιὰ ἀκόμη ; Πρῶτα - πρῶτα γιὰ τὸν παραπάνω λόγο : γιὰ τὴν δηλαδὴ λογιάσαμε πῶς τὸ κάναμε τόσο δικό μας τὸ τραγοῦδι αὐτό, ποῦ μᾶς ἔρχεται σὰ φυσικὸ νὰ τὸ ξαναποῦμε στὴ γλῶσσα μας. Κι' ἔπειτα, γιὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον ὅτι καμμιὰ ἀπὸ τὶς μεταφράσεις ποῦ εἶδαμε — δέκα ἀπάνου - κάτω, — ἐκτὸς ἀπὸ μιὰ (!), δὲν ἀποδείχνει βαθύτερη κατανόησιν τοῦ τραγοῦδιου ἢ σεβασμὸ πρὸς τὴν οὐσίαν του. Οἱ περισσότεροι μεταφραστὲς τοῦ προσπάθησαν νὰ κρατήσουν δὴθεν τὴν πλούσιαν κι' αὐστηρὴν μορφήν τοῦ πρωτότυπου, καὶ παραμελώντας ἀναγκαστικὰ τὸ τί λέει ἐπιτέλους, στὰ ἑγγλέζικα, τὸ ποίημα αὐτό, καὶ πῶς θέλησε νὰ τὸ πῆ ὁ ποιητὴς του, κατασκευάζουν ἀπὸ ἓνα δικό τους ἑλληνικὸ ποίημα ἀνεκτὸ ἢ ἀσήμαντον, ἀναλόγως τῆς ἰκανότητάς του ὁ καθένας, πάντα ὁμοῦ ἀσχετο σχεδὸν ἀπ' τὸ πρωτότυπον. Ἐνῶ θὰ πρεπε μιὰ γιὰ πάντα νὰ ἔχη ἀναγνωριστὴν, πῶς ἀφοῦ εἶναι φύσει ἀδύνατον νὰ δοθῆ σὲ ὁποιαδήποτε ἄλλη γλῶσσα ἢ ποίησιν τοῦ Edgar Poe. — καὶ τῶν περισσότερων ἄλλωστε ἀγγλόφωνων μεγάλων λυρικῶν, — ἔτσι ποῦ νὰ θυμίζῃ καὶ ἀπόμακρα ἀκόμη τὴ μουσικὴ τῆς τῆ « μυστηριώδη καὶ ὑπερφυσικῆ » (κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῆς Frances Osgood), καὶ ματαιοπονία εἶναι καὶ ἀσέβεια νὰ γράφονται, εἰς βάρος ἐνὸς ἀριστουργήματος, διάφορα ποιήματα μασκαρεμένα μετὰ τὴν ἀπροσπέλαστη μορφήν του. Καὶ μόνο τὸ δίδαγμα τοῦ μεγάλου Mallarmé, μὰ καὶ τοῦ Baudelaire, καὶ τοῦ Laungrère καὶ τοῦ Victor Orban καὶ τὸσον ἄλλων ἀκόμα, ἂν πάρουμε τοὺς Γάλλους μονάχα, θὰ ἔφτανε.

Γι' αὐτὸ λοιπὸν ἐμεῖς τουλάχιστον, σὲ τοῦτο τὸ ἀδιάσειστον ἀξίωμα κρατώντας, ὅταν ἀποφασίσαμε, ἀπὸ βαθειὰ συγγενικὴν ἀνάγκην, νὰ δώσουμε στὰ ἑλληνικά τὸ « Κοράκι » κι' ἴσως σὲ λίγο κι' ὅλα τὰ τραγοῦδια τοῦ Edgar Poe, πασχίσαμε, ἰσόρροπα πατώντας στὰ τεχνικά μας ἐφόδια, μέσ' στὸν ἐλεύθερον ρυθμὸν καὶ στίχον τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου, νὰ γλυτώσουμε, μετὰ τρυφερὴν ἀγάπην, μετὰ γνήσιον σεβασμὸν καὶ μ' ὅση διαθέτουμε βοήθειαν λυρικὴν, ὅ,τι μπορούσε ἀπὸ γλῶσσα σὲ γλῶσσα νὰ σωθῆ ἀπὸ τὸ ξένο λυρικὸ ἀριστούργημα : τὴν κινήτραν οὐσίαν, τὸ παλλόμενον ἄρτιον σχέδιον, τ' ἀκρόνευρα τῆς ρίζας τοῦ βαθύπνοου Λόγου.

ΝΙΚΟΣ ΠΡΟΕΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

(!) Τοῦ κ. Καίσαρα Ἐμμανουὴλ (περιοδ. « Κύκλος », Γενάρης 1932).